

Barn i Oplev og Gravlev for 100 år siden

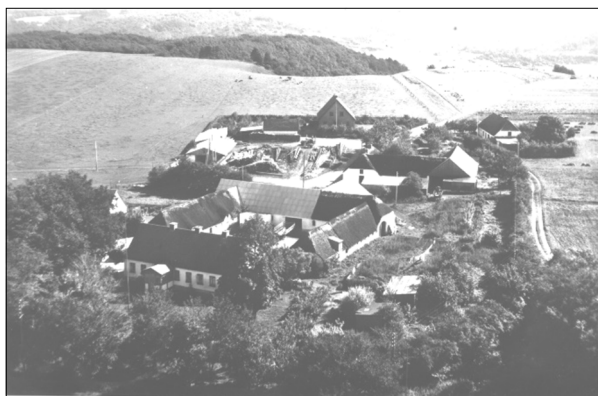

Ejnar Lyngberg (1904 – 1996) fra Oplev fortæller erindringer fra barndom og opvækst i Oplev og Gravlev. Fortællingen er optaget februar 1985.

Ejnar Lyngberg var søn af Søren og Karen Marie Lyngberg, der i 1903 købte Lyngberggård i Oplev. I 1928 – 32 arbejdede Ejnar Lyngberg i Argentina. Selv overtog han gården i 1941 da han blev gift med Mie Lyngberg, f. Møller (1918 – 1989). Sammen fik de børnene Bent (1942), Søren (1944), Tage (1947) og Holger (1947). I 1967 flyttede Ejnar og Mie Lyngberg til gården "Vestervang".

Ejnar Lyngberg

I november 1903 flyttede mine forældre fra Ellidshøj til Oplev, hvor de havde købt en god, men meget forsømt gård. Oplev var den gang en by i forfald. Gårdene var gamle og forsømte, fordi ejerne var ældre og var mere optaget af processer mod hinanden og at kigge lidt dybt i flasken. I løbet af de første 5 – 6 år vi boede i Oplev skiftede gårdene ejere mindst én gang, og unge folk kom til. Kun én gård har ikke skiftet ejer siden 1870'erne. Der var Frederik Borups gård mit i byen. Han overtog den efter sin far, men han kiggede, som de andre i byen, lovlig dybt i flasken, så gården blev forsømt. Men så fik den ældste datter og svigersønnen gården og så fik sat skik på den, og deres datter og svigersøn kørte videre og forbedrede den endnu mere, og nu har deres søn overtaget den.

Lyngberggård i forgrunden, bagved ligger savværket

Mie og Søren Lyngberg flankerer sønnerne Holger, Jens og Ejnar

Oplev bestod den gang af syv gårde, hvoraf én var købmandsgård med landbrug. Så var der to bolsteder og fem huse. Frederik Borups yngste datter blev gift med en musiker fra Skivum, Magnus Gatten. De fik et af bolstederne, men det var for lidt for ham at lave, så han kørte lillebil ved siden af og senere fik han en rundsav med rullebord stillet an, så han kunne save brædder og lægter for folk i omegnen. Efterhånden udvidede han på den anden side af vejen, hvor der nu er et stort, moderne savværk med mange ansatte. En søn har nu overtaget det. Men Magnus, nu 84 år, er stadig første mand om morgenen og sidste mand om aftenen.

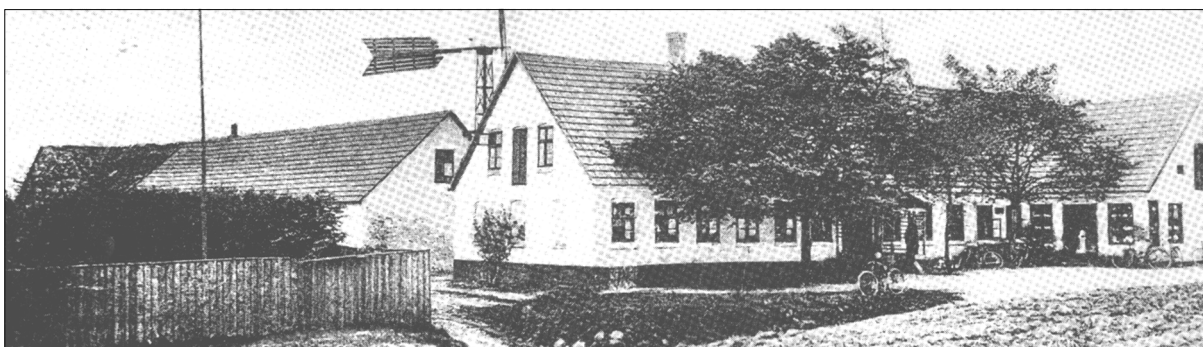
I et af de fem huse der var en snedker med værksted. Hans kone kaldtes Snedker-Marie og var ubestridt byens førende nyhedsformidler. Lige ved siden af vores gård lå Morumhuset, et lille hus med en toft til. Der boede Hanne og Peder Morum. Han var kurvemager og en underlig én på mange måder. Han var en kraftkarl af vækst, men en ulykke med en fork, der var gået op i det ene knæ, havde gjort benet stift i bøjet stilling, hvilket bevir-

kede, at han havde svært ved at gå og ved at rejse sig, hvis han faldt og det skete jævnligt, thi som de fleste i byen kunne han godt lide en tår af flasken. Så var han ikke sjov at komme i nærheden af, så var han arrig og sad og råbte, mens han fægtede med armene: ”I er kun børn i mine hænder”. Ja, så måtte Hanne og jeg hen og hjælpe ham op, os gjorde han ingenting. Derovre har jeg siddet mange timer og set på, når han flettede kurve og jeg var med i Albæk Hede, når han var ude og skære vidjer eller enebærkviste til kurve. Når vi sad derude kom Hanne sommetider med en snaps til Per og et par stykker af ”Kongen af Danmarks bolsjer”, eller brystsukker som vi sagde, til mig.

Længere nede ad den nuværende Kridtbakken, dengang hed den Hulvejen, ligger der et idyllisk sommerhus i ly af træer og buske. Dengang lå der et lille hus imellem sandgrave og ved foden af en stor, rund bakke, der hed Trindhæt, altså Rundhæt. Derfor kom huset også til at hedde Trindhæt-huset og beboerne af det til at hedde Trindhæt-Mette og Trindhæt-Andreas og børnene Trindhæt-børnene. Det var helt i orden, det skete der ingenting ved, men hvis vi sagde Rundhæt-børn eller Rundhæt-knægte, så var slagsmålet snart i gang.

Andreas arbejdede på kalkværket i Skillingbro. Hver morgen gik han med et åg på nakken med to spande til vand, som han tog med hjem om aftenen, da der ikke var vand ved huset. Jeg kom meget derned at lege. Der var lidt med plads, men der var hjerterum. Konen hun tog ud og hjalp på gårdene. Især husker jeg, når der skulle klippes får, så var hun altid med.

I udkanten af byen lå Stine Hagens’ hus, som Stine havde fået efter sine forældre. Hun var ugift mor til to børn, hvoraf den ene rejste til København. Hende så vi faktisk ikke mere til. Jens blev hjemme hos moderen. Da han blev voksen overtog han Per Morums arbejde med at lave kurve efter at denne var død. Stine Hagen gik næsten hver dag med sin store strikkekurv og besøgte de forskellige gårde, og kom næsten altid hjem med et stykke flæsk, brød eller æg eller hvad der nu faldt af.

Købmandsgården i Oplev

Der var ingen i Oplev, der virkeligt var fattige efter den tids forhold eller led nød, men de boede tarveligt og småt, men det gjorde jo næsten alle. Der var jo ingen rigtige storbønder, vi var alle lige. Da byen i løbet af fem-seks år havde fået nye unge folk på gårdene, blev forholdene meget bedre. Alle kom hinanden ved. Mændene mødtes hos købmanden til en sludder uden spiritus og konerne stak over til hinanden og fik en tår eftermiddagskaffe og lidt nyt. Egnens arbejderbørn fik næsten altid plads som hjorddreng på gårdene og husbond og drengene kendte jo hinanden fra små. Jeg hørte aldrig om nogen, der blev misbrugt. De fik samme behandling som vi sønner fik, og mange af dem blev på gården som andenkarl og senere forkarl. Så snart jeg, og det gælder de andre sønner på gårdene, var blevet gamle nok, måtte vi gøre hjorddrengens arbejde.

Livet i sådan en landsby kan godt virke lidt ensformigt og dødt på os i dag, men når jeg ser tilbage på min barndom og mindes jeg ikke, at vi døjede med at få tiden til at gå, skønt vi ikke havde meget legetøj. Men vi fandt altid sten og pinde og andet, som vi i fantasien kaldte grise,

Ringridning i Oplev, marts 1931

køer, heste eller hvad vi nu syntes om. Men den meste leg foregik udendørs, enten i laden eller nede ved de tre bydamme eller i Oplev Krat. Der var en lille skov, der lå mellem Oplev og Gravlev. Midt nede lå en gammel festplads med en ottekantet dansebarak med en lille tilbygning, hvor der serveredes snaps og øl. Det var forpagtet ud til C. D. Jørgensen fra Hjedsbæk kro. Det var i brug fra sidst i 1800-tallet. Han holdt en par-tre gange om sommeren fester. Det gik vildt til dernede, med druk og slagsmål. En morgen fandt man en ung mand gennembanket og hængt. Nogen sagde, at det var drab, og andre at det var selvmord. Men resultatet blev at det hele blev lukket og forfaldt; så var der noget for os at lege i. En gang vi gik fra skole, fandt vi én af "landevejens børn" død dernede, frosset ihjel.

De voksne i byen tror jeg heller ikke kedede. De havde nok i samværet med hinanden. Samfærdselsmidlerne opfordrede jo heller ikke til de store udflugter, men om sommeren var der altid sommermøder et eller andet sted. Så var der fælles udflugt i hestevogne, og alle vi børn var med.

Sognerådsformand Søren Lyngberg

Underligt nok kom beboerne i Oplev mest sammen med dem fra Årestrup. Når de kom kørende herved måtte karlene, og senere vi sønner, lave plads til hestene i stalden og sidde oppe til de var færdige til at tage hjem og så spænde hestene for til dem. Så kunne der vanke en 25-øre eller 50 øre, men hvad, når daglønnen lå omkring en krone var det vel ikke så galt.

Efterhånden som tiden gik, kom min far, Søren Lyngberg, i sognerådet og blev senere formand. Da blev der mere liv i gården. Sognerådsmøderne blev holdt hos os en gang om måneden og far skulle jo tit af sted til Støvring eller Sørup. Tænk på, i dag er der vel 50 mand ansat på kommunekontoret, mens far og Anton Wittrup i Sørup, der var kasserer klarede det hele. Der var ingen kommunekontor. Kontoret var hos far eller hos Anton Wittrup i Sørup og så hos et medlem i Støvring. Der var jo noget, der hed hjælpekasen dengang. Var der nogen, der trængte til hjælp, kom de op til far. Det var mest fra

Gravlev eller Voldbjerg, for der boede de små arbejderfamilier. Det var hårdt at være arbejder dengang, især når de blev gamle og ikke kunne arbejde mere. Det var ikke store beløb, de fik i hjælpe-kassen. Derfor kunne de også tit komme op til far for at få lidt forskud eller ekstra-hjælp. Det var ikke altid let for ham, for han vidste, at de trængte, men han måtte jo ikke give mere end der var bevilget. Men han havde en ekstra kasse, hvor han tog af, når han kunne se, at det var nødvendigt. Vi børn fik tidligt indblik i, at der var nød mange steder. Jeg husker en-gang, der kom en gammel mand ned fra Voldbjerg og fortalte, hvor strengt det var. Far og han sad og talte længe sammen, og da far gav ham en fem-krone (det var jo ikke så lidt den gang), takkede han mange gange og græd, da han gik. Jeg spurgte far hvorfor han græd. ”Det forstår du ikke endnu, min dreng. Du har ikke prøvet at gå sulten i seng. Han græd af glæde”.

Et andet folkefærd, der kom mange af dengang, det var ”landevejens børn”. Nogen var rene sprittere, andre var folk i deres bedste alder, som det var gået skævt for på en eller anden måde. Far fik tit en snak med dem, når de havde søgt natlogi og de sad i varmen efter aftens-maden som de fik sammen med os andre. Natlogiet var en tom kobås og et par hestedække-ner. De spiste morgenmad sammen med os. Mange af dem ville gerne have en flaske med hjemmebrygget øl. Det var til at blande i spritten.

Som tiden gik, undrede far sig over at det var til os, de kom til for natlogi, for vi boede midt i byen, så der var andre gårde de passerede først. Så en aften spurgte han hvorfor de var kom-met her og ikke til én af de andre. ”Jo”, sagde han, ”oppe på den anden gård havde de sagt at vedkommende kunne gå her ned, her kunne de altid få et natlogi”. Det faldt ikke i god jord hos far. Dagen efter sagde han til konen der oppe, at ville hun ikke selv have ulejligheden med at sige nej, så skulle hun ikke henvise dem til os.

Der blev også sagt, at de havde forskellige mærker på telefonpælene, så de hos hvem de blev vel modtaget eller hvor de havde en gal hund. De var gennemgående venlige og harmløse og kun værst mod sig selv. Kun én gang kan jeg huske, der var nogen, der var voldelige. Det var et efterår, hvor også nabogårdens folk var i heden, i kartoflerne. Da var der et par forholdsvis unge landstrygere, der forlangte en kone til at lave kaffe og smøre brød til dem. Senere på ef-termiddagen kom de til købmanden og var højroastede og forlangte brændevin og øl. Købman-den sendte bud efter far, men han var i heden, så da vi kom kørende stod der én udenfor og ventede ved købmanden. Far gik ind og bad dem forsvinde omgående. De grinede bare og spurgte om han troede at han kunne gøre det. ”Nej”, sagde far, der var en splejs, ”men jeg har to karle derude; de kan”. Og ind trådte Store-Kresten og Peter, to kraftkarle. ”Se så at komme ud af byen, og det hurtigst muligt, ellers vil de to gerne hjælpe jer”. Og siden så vi dem ikke mere.

Gravlev Kirke med Klokkakken til venstre

Tiden gik stille og roligt uden de store om-væltninger. Gårdene blev moderniserede, så folkeholdet blev formindsket og vi børn blev efterhånden voksne og overtog mere og mere af driften. Min bror købte nabogården, der un-der krigen var kommet i hænderne på ejen-domsslagtere.

Oplev og Gravlev de var to forskellige lands-byer. Oplev var en udpræget landbrugsby. Gravlev var anderledes. Den havde kirke, dog ingen præst, den havde skole og jordemoder, snedker og smed, men ingen købmand, men

slikmutter havde de. Så havde de tre fattig-huse. Senere fik de også forsamlingshus. Os i Op-lev gik i skole i Gravlev. Det kunne godt være en hård omgang på cirka tre kilometer i al slags vejr. Om sommeren i bare ben, om vinteren i træsko eller træskostøvler. Var der megen sne, kunne jeg få et par lange strømper af mors uden over et par futsko.

Gravlev skole

Så gik den vilde jagt ellers i sneen. Skolen var en lille toklasses skole, hvor de små gik to dage om vinteren og fire dage om sommeren og de store omvendt, alt sammen pr. uge. Læreren, eller

degnet, var en ældre mand, der kunne have lidt kvaler med at holde justits. I frikvartterne kunne vi godt hitte på at løbe op bag kirken på Klokbakken. Så kunne det godt blive over tiden, inden vi nåede at komme hjem, og da var det med at komme gennem døren i en fart, for degnet stod indenfor med spanskrøret og hamrede løs lige som vi kom igennem.

Hans specielle straffemetode var itubrudte tavlerammer, som han smed ned i hovedet på os og så et rap over fingrene, når vi afleverede den, hvilket gerne skete med venstre hånd for at skåne den højre. De store drenge tog en ondskabsfuld hævn. Degnet havde fået tørv hjem, og selvfølgelig skulle de store drenge smide dem ind på loftet. For hvert bundt tørv de tog, dypede de dem i vandtruget inden de smed dem ind. Selvfølgelig blev det opdaget og de fik et par lussinger, men skaden var jo sket.

Degnet solgte også pærer om efteråret. To øre for en lille hue fuld og fem øre for en stor. Ved den nederste ende af degnets hus og have overfor kirketrappen lå dengang et lille hus beboet af en afdanket arbejder fra Buderupholm. Han led af kronisk influenza, sagde han altid. Når han kom op til min far, der var sognerådsformand, hvor han kom for at få penge til medicin, var der kun influenzacognac, der hjalp.

Johannes Jensen, ringer og graver ved Gravlev Kirke

Lidt længere henne lå fattighuset med Blære-familien, Signe og Johannes. De var begge meget lidt begavede, men han havde dog lært at ringe med kirkeklokken, så han blev ringer og graver ved kirken. Længere henne ad vejen, lidt øst for Foldagers gård, lå også et fattighus. Her boede Fattig-Hanne, en gammel særling, der havde alt. Køkken, stue, soveværelse, hønsehus og ged i samme rum.

Da der var gået en fire-fem-seks år fik vi en ny lærer, en ung mand fra Hanherred, Niels Johansen. Han fik snart sat skik på undervisningen uden brug af spanskrøret, men han var også en lærer af Guds nåde. Han kunne undervise og fortælle, så hele klassen fulgte med.

Men det gik med ham som næsten altid. Han blev også gammel og kunne sommetider ikke være helt på toppen og fik problemer. Men han kom til at betyde umådeligt meget for egnen. Han var i spidsen for at bygge forsamlingshus, han oprettede husflidsskole og gymnastikforeningen og aftenskole

og bibliotek og fik mange gode foredragsholdere ud i forsamlingshuset. Han blev også hædret med Ridderkorset, da han gik af som lærer.

Siden har jeg tit undret mig over hvorfor der har været så lidt samkvem mellem familier i Oplev og Gravlev. Dengang var der faktisk kun mine forældre, der kom sammen med familier i Gravlev, og det har holdt sig siden op til min generation. Jeg ved ikke om det er blevet bedre i den nye, men Gravlev og Oplev har haft forfærdeligt lidt sammen gennem tiderne.